

val sem folyik víz benne. Szerintük az *üver* szóhoz nem kapcsolódik semmiféle vízrajzi tényező fogalma.

A jelenkori értesüléseim tehát ellentmondanak az *üver* köznévre vonatkozó okleveles adatoknak. Ez ellentmondás alapján arra kell gondolnunk, hogy vagy az okleveles adatokban szerepel jelentésköri tágulással nyert másodlagos jelentésben az *üver* köznév, vagy pedig a köznévnél újabb jelentése fejlődött. Hogy talán adatközlőim meghatározása nem volna pontos, azt valószínűtlennek tartom. — Mindenesetre e kérdésben is, mint a helynévkutatás egész területén, pontos és megbízható eredményeket csak egyrészt a jelenkori helyneveknek történeti adatokkal való megvilágítása, másrészt pedig a történeti helynévadatoknak jelenkori pontos helyszíni adatgyűjtéssel való kiegészítése szolgáltathat. Gyergyó jelenkori helynévanyagának szándékomban álló összegyűjtése után remélhetőleg világosság derül majd az *üver* tájszó egykori és mai gyergyói jelentésének pontos meghatározására is.

Árvay József

Vigyázzunk a helynevekre! Mostanában egyre többször hallottam, különösen vonaton, hogy valaki *Sepsibe*, *Kézdi*re vagy *Gyergyóba* utazik. Először azt hittem, hogy ez alkalommal *Sepsi-* vagy *Kézdi-*székről, illetőleg *Gyergyó*-ról van szó. A további beszélgetések során azonban csakhamar kiderült, hogy az illető utasok *Gyergyószentmiklósr*a, *Sepsiszentgyörgyre*, illetőleg *Kézdivásárhelyre* igyekeznek. A felsorolt helynevek olyan jelzős összetételek, melyeknek első tagja arra szolgál, hogy a fenti városokat az országban előforduló sok, hasonló nevű helységtől megkülönböztessék. Ha tehát ezeket a városneveket rövidebb alakban akarom használni, nem az elől álló jelzőt mondom, hanem magát a jelzett szót, azaz magának a községnek tulajdonképpeni nevét. Így használja ezt az egész Székelyföldön mindenki, tehát a *Szentmiklós*, *Szentgyörgy*, *Vásárhely* rövidítés az általános és a helyes. Használjuk is ezeket mindig ilyen alakban, mert ha így haladunk, legközelebb azt hallhatjuk majd, hogy valaki Marosvásárhely helyett a *Marosba* utazik.

A Székelyföld egyik fontos vasúti csomópontja *M a d é falva*. Így nevével lépten-nyomon találkozunk, annál is inkább, mert a *madéfalvi* veszedelmet mindenki emlegeti és ismeri. De magát a helységnevet nagyon kevesen mondják és írják helyesen. A fővárosi napilapokban is egyre-másra így írják: *M á d é falva*. Ez a községnév első tagja az *Amadeus ~ Amadé* személynév. Az első magánhangzó lekopott, de a második szótag sem a mai, sem a régi nyelvben sohasem nyúlt meg.

Ha közeledik a nyári idő, egyre többen gondolkoznak azon, hova is kelene elmenni nyaralni? Sok pesti család határozza el, hogy ezt a nyarat a „vadregényes“ *Csíkben* töltsék. A *Csík* helynévnek magashangú ragokkal való használata valóságos fejbeütés azok számára, akik ezen a területen élnek s ezt a szót gyermekkoruk óta használják. Ehhez a szóhoz mélyhangú ragok és képzők járultak s ennek nyelvtörténeti oka van. Ugyanis a régi magyar nyelvben valamikor kétféle *i* hang volt, az egyik magashangú, a másik pedig mély: egy olyan szerű hang, mint a rumén *î*. Így pl. ma is nem azt mondjuk, hogy *sírbe* tessük a halottat, hanem *sírba*. Nyelvünknek ez a sajátsága ma már erősen elmosódóban van. Természetesen, aki a *Csík* helynevet nem élőszókból, hanem leírásból tanulja meg, már nem érezheti a szónak mélyhangúságát, és így magashangú ragokkal és képzőkkel használja.

Nemrég utaztam, s kinézve a vonatablakon, érdekes felírást láttam: *Déda felső*. Első pillanatban nehezen értettem meg ezt az értelmetlen felírást. Végre aztán rájöttem, hogy ez valószínűleg *Déda, felső állomás*-t jelent. Gon-

doltam, hogy ez véletlen, vagy csak idéglenes kiírás, de sajnos a Magyar Al-
lamvasutak menetrendjében, ennek a kores új helynévnek nagyon sok édes-
testvérét találtam. Így van pl. Andornaktály felső, Balatonszepezd alsó,
Bárca alsó, Beregszász átrakó, Pestszentimre felső, stb. Ez annál inkább
bántó, mert ugyanott helyesen használt ilyen összetételű helyneveket is talá-
lunk: Balatonfenyves felső m. h., Kőbánya alsó m. h. Vajon miért nem lehet
minden ilyen rendszerű helységnévet egyöntetűen helyesen írni?

Balassa Iván

A magyar áj alakváltozatai a rumén helynevekben. A kolozs megyei
újabbkori rumén helynévkincs magyar elemeivel foglalkozva, Szabó T. Attila
megállapította,¹ hogy a kolozsorsai *Buzaia*, *Krestaia*, *Pákulaia* ~ gen. *Páku-
láii*, *Peŕeraia* ~ gen. *Peŕeraii* helynevek esetében a rumén *-aia* utótag a
magyar *áj* 'völgy' szónak a megfelelője. Ugyanez az *-aia* utótag van meg a
báboci (K.³) *Orbănaia*, a kendilónai (SzD.) m. *Higyigáj* ~ r. *Hid'igaia* hely-
név esetében is. Ez utóbbi helynév a történeti forrásokban *Hidegalj*⁴ alakban
szerepel. Az *alj* utótag ebben az esetben kétségtelenül *áj* 'vallis' szavunk kiha-
lása után hibás népetimológiával alkotott alak. Kérőn (SzD.) a m. *Szárázój*
helynévnek rumén megfelelője: *Sărăzaia*. E terület dengelegi (SzD.) folyta-
tásának neve m. *Szerezáj* ~ r. *Sărăzaia* (~ gen. *Sărăzaii*). Ez utóbbi három
alak ugyan ebben a formában Nagyiklódon (SzD.) és Szamosjenőn (SzD.)
is megvan. Itt is ez a név két község határába átnyúló területet jelöl. A ma
teljesen rumén Szamosjenőn természetesen hiányzik a magyar változat.

Amint ezekből a példákból láthattuk a m. *áj* szónak a ruménben a fenti
felsorolt mindegyik helynév esetében *-aia* felel meg, ez utótag genetivusa
pedig, ha azt feljegyezték, *-aii* volt.

Ugyancsak a Melich-emlékkönyvben megjelent cikkében (360 l.) Szabó
T. Attila megemlíti a m. *Bortolosáj* ~ *Bortoloséj* ~ r. *Bortoloŕei* ~ *Bortolo-
ŕeia* helynév esetét is. Ebben az esetben a m. *áj* szónak a ruménben *-ei*, ill.
-eia felel meg. Ilyen megfelelés van még a nagyiklódi m. *Suséj* ~ r. *Œuŕei* ~
gen. *Œuŕeii* helynév esetében. A történeti forrásokban ez a helynév *Sosáj*⁵
alakban szerepel, tehát nyilván itt is magyar eredetű összetett helynévről
van szó. A széplaki (SzD.) *Hăzmăŕei(ile)* ~ gen. *Hăzmăŕeii* utótagjában is
a m. *áj* szó lappang,⁶ a kecsedi *Nógyej* ~ *Nógyaj* ~ *Nagyéj* ~ *Nogyéj* ~ r.
Nod'eie utótagja is a m. *áj* megfelelője (vö. Váralmás: m. *Nagyáj* ~ r.
Nod'eie). A tötöri (SzD.) m. *Széneséj* ~ r. *Sinăŕei* helynévnek a történeti
forrásokban *Szénásaj*⁸ felel meg.

A fenti példák esetében a mai magyar alak a ruménbe átkerült magyar
alaknak a visszakölcsönzése. — A ruménből könnyen megfejthető a m. *áj*
r. *-ei* ~ *-eia* ~ *-eie* megfelelés. Az *-aia* végződésnek a *Fatsa* ~ gen. *Fetsi*-féle
helynevek analógiájára (vö. pl. Válaszúton: *Părâu Fetsi*) fejlődhetett egy

¹ Adatok a kolozs megyei újabbkori rumén helynévkincs magyar elemeinek ismereté-
hez. Melich-emlékkönyv. Bp., 1942. 363 kk.

² A tanulmányban szereplő *Peŕeraii* alak (370. l.), a szerző szíves szóbeli közlése
szerint, sajtóhiba.

³ K. = Kolozs m., SzD. = Szolnok-Doboka m.

⁴ L. Kádár József: *Szolnok-Doboka vármegye monographiája*. IV, 302. — Megjegy-
zendő, hogy ez a mű nem közli betű szerint a történeti forrásokban szereplő neveket.

⁵ Uo. IV, 90.

⁶ Az eredeti helynév *Hagymásáj* lehetett.

⁷ L. Szabó T. Attila: *Kalotaszegi helynevek*. I. Adatok. Kolozsvar, 1942. 320.

⁸ SzolnDobMon. VII, 40.